

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ותשע

תרומה (תש"ל)

כ"ה י"ח

ועשית שנים כרובים

א. להבנת המלה "כרובים".

(1) חגיגה י"ב ע"ב:

מאי 'כרוב' אמר ר' אבהו: כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא - "רביא".
אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה דכתיב (יחז' י' י"ד) "פני האחד פני
הכרוב ופני השני פני האדם, והשלישי פני אריה..." היינו פני כרוב, היינו
פני אדם? * - אפי רברבי ואפי זוטרא. (האחד פני גדול והאחד פני קטן).

|*רש"י ד"ה היינו כרוב היינו פני אדם.
מה הן פני כרוב ומה הן פני אדם, וכי לא אחד הם?

רש"י ד"ה כרובים: דמות פרצוף תינוק להם.

האם לפי הדעות הנ"ל הכ"ף של "כרוב" היא כף השרש או כף השמוש?

(2) רש"י כ"ו א' ד"ה כרובים מעשה חושב.

כרובים היו מצוירים בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחס, אלא באריגה
בשני כותלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן. ארי מצד זה ונשר מצד זה...

ומפרש דבריו אלה ר' אליהו מזרחי:

האי דנקט רש"י: ארי מצד זה ונשר מצד זה - לאו דוקא, אלא צורות בעלמא
נקט משתנות זו מזו.

(א) מה הצריכו לפרש שארי ונשר לאו דוקא ושאיין כוונת רש"י אלא
להביא דוגמא?

(ב) ואם דוגמא היא, למה נקט דוקא דוגמאות אלה?

(3) לדברי רש"י הנ"ל לכ"ו א':

הבאור: ומשמע מדברי רש"י שכל ציורי בריות נקראים "כרובים", וכן משמע
מלשון רש"י בפרשתנו...

לאיזה מקום בדברי רש"י בפרשת תרומה יכוון, שמהם משמע כך?

(4) י.ש. רגיו בכורי עתים תק"צ עמ' 9 (מתוך מאמר "הכרובים")

ראוי שיונה מאמר ר' אבהו (ע' שאלה 1א) במדרגת המאמרים ההולכים בעקבות
הדרש ואין להם חלק בפשט... הן אמת שהכתובים לא הודיעו בפירוש על איזו
צורה היו הכרובים, ולכן אם קבלה ביד חז"ל שהיו בדמות ילדים, נקבל דעתם
אע"פ ששורש המלה לא יורה כן.

התוכל להוכיח את דבריו אלה (ש"ש המלה לא יורה כן)?

ב. ראב"ע ד"ה ועשית.

אמרו קדמונינו כי צורות כרובים כשני נערים ופרשו "כרוביא" בלשון ארמי והכ"ף
משרת, ונכון דברו שהיו בצורת ילדים אם היא קבלה, ושמו המלה לזכר, כמו מלת
"חנוכה", כי כ"ף "כרוב" שרש, והעד (פסוק כ' בפרקנו) "והיו הכרובים". כי הה"א
- ה"א הדעת ואינה לתימה כה"א (ישע' כ"ז ד') "עמכת מכהו הכהו"...

(א) האם מסכים ראב"ע לפירוש חז"ל ("קדמונינו") או מתנגד להם?

(ב) מה הדמיון בין ענינו ובין "חנוכה"?

(ג) לשם מה הוא מביא את פסוק כ' מפרקנו ולשם מה את ישע' כ"ז ד'?

ג. לפירוש המלה "כרובים" (המשך).

י.ש. רגיו בכורי עתים תק"צ עמ' ז' "כרובים".

...בחקירה הזאת אין לנו מקור אחר לשאוב מכנו רק כ"ד כתיב הקודש חסיוסדים
על אדני הנבואה והחכמה העליונה, וכל הסברות האנושיות המדברות בזה הענין
אין להן חלק באמיתותו כי אם כערך הסכמתן עם פסוקי התורה והנביאים, כי מהם
תוצאות האמת והצדק. אמנם אנו רואים שהתורה בקשה להסתיר מהות הכרובים,
כי... ובאמת עמוק הוא, מי ימצאנו.

אכן בכל-זאת באו קצת הודעות מפורזות אחת הנה ואחת הנה בפסוקי התורה, על ידם בעזר לעמוד על תכן הענין...
הוראת השם כרוב באה על שני פנים: האחד בדרך כלל. על כל כרוב שיהיה, והפן השני בדרך פרט על אותם הכרובים שעשה משה במשכן או שעשה שלמה בבית עולמים: או שראה יחזקאל בנבואתו, כי אלה לא נקראו כרובים רק בעבור שיש בחכלית עשייתם או בצורתם ענין דומה על הכרוב. ועתה אפרש:
מלת כרוב הונחה תחילה על כל דבר גופני קל התנועה שראוי לרכב עליו לעבור במהירות ממקום למקום ונגזרה המלה משרש רכב בהקדים הכ"ף לרי"ש, באופן ששם "כרוב" בתחילת הנחתו אינו אלא שם רכוב בחילוף אותיות...
ודבר זה גלה לבו המשורר האלוקי (תהלים) באמרו במקום אחד... ובמקום אחר... והמתבונן בשני הפסוקים יראה כי ענין אחד להם, כי בשניהם החלק הראשון מדבר על העבים והחלק השני על הרוח, אלא שפעם קרא העננים בשם "כרוב" ופעם בשם "רכוב", והכל אחד. בעבור שהמשורר ברוח קדשו דמה כאלו כביכול ה' ית' רוכב על העננים שהם קלי התנועה; והכל משל להורות על הגלות רצון האל גלי התמחמה ועכוב.
וכן צבאות מלאכי מעלה ועושי רצונו בארץ מתחת נקראים פעם "כרובים" ופעם "רכובים" או "רכבים" כגון (תהלים ס"ח) "רכב אלוקים רבותים" להורותינו, כי "כרוב" ו"רכוב" ענין אחד להם. ונקראו המלאכים כן לפי שתפקידם להפיק רצון קונם מן הכח אל הפעל, כאלו הי'ת ירכב עליהם לעשות פעולותיו. ומטעם זה אותן הצורות שבצטוה משה לעשות על הכפורת ושמהם למד שלמה לעשות כווגמתם בבית-המקדש נקראו "כרובים", לפי שתכליתם כדי שעליהם תשרה השכינה כאלו כביכול הי'ת ירכב עליהם וישכון כבודו שם עד שכתוב בפרשת תרומה...
... וכן נקרא הוא ית' (שמואל א' ד') "יושב הכרובים", כלומר, חופף ושורה עליהם במלך היושב על כסא כבודו בחדר היכלו. וכל זה משל, כנודע.

(א) מהי הראיה הלשונית שהתורה רצתה להסתיר ענין הכרובים (כמו שרצתה להסתיר ענין האורים והתומים)?

× (ב) מה הם שני פסוקי תהלים שמהם רצה ללמוד שפירוש "כרוב" ו"רכוב" אחד הוא?

(ג) תן דוגמאות נוספות לחלופי אותיות מסוג הנ"ל (מלבד כבש-כשב; שמלה-שלמה)!

(ד) מהי ראיתו מפרשתנו למה שפרש, שהכרובים מקום מושבו כביכול או רכובו כביכול "שעליהם ירכב"?

ד. רבנו בחיי על התורה (לדברי חז"ל שהובאו ממס' חגיגה לעיל בשאלה א')

היה אפשר שהיו הכרובים האחד כצורת אדם גדול והשני כצורת ילד קטן (...אפי רברבא ואפי זוטרי") ויהיה זה להעיד על אהבתו לישראל כאהבת האב לבנו, שהיא אהבה חזקה.

רבנו בחיי מביא ציטוט לשוני מפסוקי פסוקי שחיו הכרובים אמנם שוים בחמרם (שניהם זהב) ובעשייתם, אבל "אלוהים הם בענינם" חייגו ומכוון, במסומל בהם.

×× מהי ההוכחה הלשונית?

ה. בפרוש סמליותם של הכרובים

ר' אפרים מלינשיץ: כלי יקר -

ושני כרובים בדמות ילדים קטנים להורות שאם הרב דומה למלאך ה' והוא נקי מן החטא כתינוק בן שנה, אז יבקשו תורה מפיהו. וצריך להיות נקי מאלוהים ומאדם, כי לצאת ידי שמים היו הכרובים פורשים כנפים למעלה; ולצאת ידי הבריות היו פונים איש אל אחיו, המורה על השלום חניתן לאוהבי התורה. וחיו יחדו תואמים בשלום ורעות.
(פסוק כ') "אל הכפורת יהיו פני הכרובים", שכל מגמת פניהם יהיה אל התורה שבארזו, ולא כאותן אשר המה חכמים בעיניהם ודורשים לכבוד עצמם ולא לכבוד התורה.

ר' שמשון רפאל הירש: (תרגום מגרמנית)

הכרובים מופיעים במקרא בתפקיד כפול: כשומרים וסוככים; וכנושאי חבדוד. כשומרי דרך עץ החיים הועמדו הכרובים בבר' ג' כ"ד: "את כרוב ממשח הסוכך" נקרא מלך צור שמרגע משיחתו למלך הופקד לשמור. "וירכב על כרוב ויעוף" נאמר בתה' על ה' בחושו לעזרת דוד. ביחזקאל י' א' הכרובים הם נושאי חבדוד, ובשמואל א' ד' ובכמה מקומות הוזכר "יושב הכרובים". גם במקומות מופיעים

גליון תרומה (תר"פ)

הכרובים בתפקיד כפול: הם סוככים על הארון והם נושאי הכבוד... אבל מכיון שהכרובים הנם חלק עצמי של הכפרת, לא חוברו אליה, אלא "מקשה תעשה אותם משני קצות הכפרת", והכפרת מתרוממת מעל עצמה, מגינה על עצמה ונושאת הכבוד האלוקי. - הרי שמסומל בהם הרעיון הבא:

ע"י שמירת החוק האלוקי (המסומל בארון) מתעלה האדם למדרגת כרוב לעצמו, ונושא כסא הכבוד; שמירתו את מצוות ה' משמרתו ומנשאה אותו למעלת המגשים רצון האלוקים עלי אדמות. בקיום המצוות נושע ישראל לתשועת עולמים והוא מכין עצמו בזה להעשות מכון לשבתו ית' בארץ. (פ' ח' "ושכנתי בתוכם").

(א) מה ההבדל ביניהם בהסברת סמליות הכרובים?

(ב) מה הם פרטי צורת הכרובים המסייעים לפירוש של בעל כלי יקר?

(ג) מה הם פרטי צורת הכרובים המסייעים לפירוש הירש?

תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.